

Ukrainan sodan vaikutukset, konfliktit ja kehitys globaalissa Etelässä

Zahra Edalati¹, Violeta Gutiérrez-Zamora², Bonn Juego³, Gutu Wayessa⁴ & Tiina Seppälä⁵

Johdanto

Tämä teksti pohjautuu Kehitystutkimuksen päivillä Helsingissä 16.–17.2.2023 järjestettyyn paneelikeskusteluun. Suomen Kehitystutkimuksen seuran vuosittain järjestämän kansainvälisen konferenssin teemana oli tänä vuonna konfliktit, kehitys ja rauha. Se kokosi yli sata opiskelijaa, tutkijaa, asiantuntijaa ja käytännön toimijaa eri puolilta maailmaa keskustelemaan näistä ajankohtaisista ja tärkeistä aiheista. Paneelikeskustelussa pohdittiin Ukrainan sodan vaikutuksia sekä konfliktien ja kehityksen yhteenkietoutumista globaalissa Etelässä. Tarkoituksena oli analysoida kriittisesti euro- ja länsikeskeistä keskustelua ja tarjota siihen laajempaa näkökulmaa. Panelistit olivat tutkijanuran eri vaiheita edustavia tutkijoita, joilla on syvällistä ymmärrystä ja asiantuntemusta erilaisista maantieteellisistä ja kulttuurisista konteksteista, mukaan lukien Aasia, Afrikka, Lähi-itä ja Lätinalainen Amerikka. Esitämme neljän panelistin ja paneelin puheenjohtajan välillä käydyin keskustelun kysymys–vastaus-muodossa. Alun perin englannin kielellä käyty keskustelu on käännetty suomeksi.

Esittelisitkö itsesi ja kertoisit, miten paneelin teema liittyy tutkimukseesi?

GUTU WAYESSA: Olen väitellyt tohtoriksi Helsingin yliopistosta pääaineenani globaali kehitystutkimus. Tällä hetkellä työskentelen sosiologian yliopistotutkijana Helsingin yliopiston Yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Aiemmin olen toiminut Luxemburgin ja Helsingin yliopistoissa tutkijatohtorina sekä globaalien kehitystutkimuksen yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa.

Paneelin teema on minulle tärkeä kahdesta syystä. Ensimmäinen liittyy omaan työhöni ja tutkimusintresseihini. Tutkimuksessani keskityn poliittiseen ekologiaan, väestön pakko-siirtojen ja uudelleensijoittamisen poliittiseen talouteen, maakaappauksiin, ympäristö-yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen, maaseutujen elinkeinoihin ja marginalisaation eri muotoihin. Aiheet liittyvät valtion ja kansalaisyhteiskunnan välisiin suhteisiin sekä ihmisen ja luonnon väliseen vuorovaikutukseen. Koska niihin usein kytkeytyy suoraa tai epäsuoraa väkivaltaa ja konflikteja, ne vaikuttavat kehityksen mahdollisuuksiin ja tulevaisuudennäkymiin monin eri tavoin. Niin kutsutun ”kehityksen” ongelmallinen ja epätasainen jakautuminen voi edistää ja ylläpitää konflikteja. Kehityksen aiheuttamat konfliktit saattavat ilmetä joko raken-

1 YTM, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto, <zahra.edalati@tuni.fi>

2 YTT, tutkijatohtori, Luonnonvarakeskus, <violeta.gutierrez.zamora@luke.fi>

3 PhD, yliopistonopettaja, Jyväskylän yliopisto, <bonn.juego@jyu.fi>

4 PhD, yliopistotutkija, Helsingin yliopisto, <gutu.wayessa@helsinki.fi>

5 YTT, dosentti, yliopistonlehtori, Lapin yliopisto, <tiina.seppala@ulapland.fi>

teellisenä tai fyysisenä väkivaltana. Sodat ja väkivaltaiset konfliktit ovat kehitystutkimuksen keskiössä sen vuoksi, että niillä on kehityksen näkökulmasta hyvin monenlaisia vaikutuksia. Viime syksynä opetin Helsingin yliopistossa kurssin, joka käsitteli konfliktien ja kehityksen suhdetta, mikä on niin ikään relevantti teema tämän konferenssin kannalta.

Toinen syy liittyy henkilökohtaisiin yhteyksiini ja huolenaiheisiin. Olen kotoisin Etiopiasta, jossa valtion väkivallalla ja sisällissodilla on pitkä historia. Viime vuosina monet konfliktit ovat voimistuneet ja pahentuneet. Vaikka valtion muodostamiseen liittyvää brutaalia historiaa ei voi sinänsä pitää poikkeuksellisena, syvälle juurtunut asioiden kieltämisen poliittinen kulttuuri ja Etiopian valtion häikäilemätön tuhoamis- ja sortopolitiikka tekevät siitä ainutlaatuisen. Maata vaivaavat pitkään jatkuneet jännitteet ja ongelmat, joita ei tunnusteta. Jatkuvasti kasvavalla epävarmuudella on moniulotteisia alueellisia vaikutuksia. Kerron joitakin esimerkkejä Etiopiassa käynnissä olevista konflikteista kolmannen kysymyksen yhteydessä.

BONN JUEGO: Lainatakseni feminististä sanontaa ”henkilökohtainen on poliittista”, pidän tärkeänä tunnistaa oman paikantuneisuuteni, eletyn elämän ja sosiaalistumisen vaikutuksen maailmankatsomukseeni sekä näkemyksiini sodasta, mukaan lukien suhtautumiseni Natoon. Tällä hetkellä Ukrainan sodasta ja Suomen Nato-jäsenyydestä käytävä julkinen keskustelu on ongelmallista, koska sitä hallitsee manikealainen mentaliteetti – dualistinen käsitys hyvän kamppailusta pahaa vastaan.

Kaksi itselleni tärkeää maata ovat geopolitiittisesti haastavassa tilanteessa: Suomi (EU–Nato vs. Venäjän suhde Ukrainaan) ja Filippiinit (Yhdysvallat vs. Kiinan suhde Taiwaniiin). Itse opiskelin ja valmistuin syyskuun 2001 terroristi-iskujen ja niin kutsutun terrorisminvas-taisen sodan aikoihin Kaakkois-Aasiassa. Osallistuin Irakin sotaa ja muita vastaavia sotilaal-lisia interventiota vastustavien rauhanliikkeiden toimintaan.

Urani alkuvaiheessa työskentelin Filippiinien kongressin oikeudellisella osastolla, jossa keskityimme rauhan ja kehityksen kysymyksiin muslimienemmistöisellä Mindanaon alueel-la. Toimistomme toimivaltaan kuuluvassa Etelä-Filippiinien maakunnassa pahamaineinen Abu Sayyaf -ryhmittymä harjoitti tuolloin jatkuvaa terroria. Sen raportoitiin olevan yhtey-dessä Al Qaidaan ja Jemaah Islamiyaahiin.

Asuessani ja työskennellessäni tutkijana Tallinnassa vuonna 2006 minulle oli eräänlainen kulttuurishokki huomata, ettei Yhdysvaltojen presidentti George W. Bushin vierailu Virossa saanut aikaan minkäänlaisia mielenilmauksia, toisin kuin monissa muissa maissa, joissa olin vierailut. Silloin ymmärsin Baltian maiden hallitusten ja kansalaisten enemmistön ihailevan kaikkea mikä liittyy Yhdysvaltoihin, Natoon ja kapitalismiin ja inhoavan kaikkea Venäjään ja neuvostohistoriaan liittyvää.

Vuosina 2006–2007 opiskelin Naton sponsoroimissa koulutusinstituutioissa ja osallistuin turvallisuus- ja kehitysteemoihin keskittyvään toimintaan Saksassa, Espanjassa ja Sveitsis-sä. Lähes kaikki opiskelukaverini siirtyivät houkutteleville turvallisuuteen liittyville aloille, mutta itse jatkoin kehitystutkimuksen opintoja. Naton legitimitteettikriisin aikoihin vuonna 2006 osallistuin turvallisuusasioita käsittelevään konferenssiin Lucernessa, jossa eräs Naton taloustieteilijä sanoi: ”Miksi me olemme huolestuneita turvallisuuden tarjonnasta? Meidän

tulisi olla huolissamme turvallisuuden kysynnästä”. Ymmärrän tämän niin, että turvallisuus-toimijoiden intresseissä on ylläpitää ja luoda lisää kysyntää turvallisuuteen liittyvälle liiketoiminnalle ja ammattikunnalle.

German Council on Foreign Relations julkaisi yhden ensimmäisistä tutkimusartikkeleistani otsikolla ”Securitization against Democratization” vuonna 2008. Artikkelissa väitin, että 9/11 oli vauhdittanut turvallisuus-kehitys-arkkitehtuurin amerikkalaistumista Kaakkois-Aasiassa. Turvallisuustavoitteiden militarisoituminen jätti varjoonsa historiallisesti sensitiiviset rauhan ratkaisut ja mekanismit heikentäen myös demokratian ja kehityksen peruseräitä (Juego 2008).

Työskennellessäni väitöskirjatutkijana Tanskassa vuosina 2011–2012 panin merkille, että samaan aikaan kun tanskalaisten yliopistojen rahoitukseen ja tutkijoiden työsuhteisiin kohdistui suuria leikkauksia, Tanskan uutisoitiin hankkivan kalliita hollantilaisia ohjuksia voidakseen osallistua Nato-johtoiseen sotilasoperaatioon Muammar Gaddafin vallasta syöksemiseksi Libyassa. Tällöin arvelin, että jopa pitkään alalla työskennelleiden kehitystutkimuksen professorien urat olivat uhattuina. Rahaa ei löytynyt yliopistojen pelastamiseen tai rauhantutkimukseen, mutta aseisiin ja sotaan kylläkin.

Kun sen jälkeen työskentelin tutkijatohtorina Suomessa, tapasin Euroopan vuoden 2015 pakolaiskriisin seurauksena monia turvapaikanhakijoita niin omassa yhteisössäni kuin kaduilla, junissa ja joukkoliikenteessä matkustaessani eri puolilla Eurooppaa. Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan maista vääränlaisen kehityspolitiikan ja valloitusotien vuoksi paenneet ihmiset ovat osa historiallista jatkumoa, josta vastuussa ovat Eurooppa ja Yhdysvallat.

Pyrkimys aitoon kuuntelemiseen ja ymmärtämiseen voisi toimia vastavoimana sotaan liittyvälle uhkailulle, joka ilmentää epävarmuutta ja voi johtaa konfliktien pitkittymiseen.

VIOLETA GUTIÉRRES-ZAMORA: Olen kiitollinen järjestäjille kutsusta osallistua tähän paneeliin. Luultavasti minua pyydettiin osallistumaan sen vuoksi, että tutkin väitöskirjassani alueellisten konfliktien kytkeytymistä erilaisten yhteisöjen harjoittamaan metsänhoitoon Oaxassa, Meksikossa (Gutiérrez-Zamora 2023). Tutkimukseni yhtenä tavoitteena oli ymmärtää, miten monin eri tavoin väkivalta voi ilmetä (Gutiérrez-Zamora & Hernández Estrada 2020; Gutiérrez-Zamora 2021). Toisaalta kutsu tähän paneeliin saattaa liittyä myös paikantuneisuuteeni Suomeen muualta muuttaneena tutkijana. Kun saavuin Meksikosta ensimmäisen kerran Suomeen, huomasin pian erään yhtäläisyyden näiden kahden hyvin erilaisen maan välillä. Niillä molemmilla oli ongelmallinen suhde naapurivaltioonsa – Meksikon tapauksessa Yhdysvaltoihin, Suomella puolestaan Venäjään. Näissä ongelmallisissa suhteissa naapurimaihin on kyse yhteisten rajojen lisäksi jaetusta historiasta, affekteista, perheistä ja tulevaisuudesta. Sekä Meksikossa että Suomessa asutaan sellaisten valtioiden naapureina, joiden johtajilla on ollut imperialistisia tavoitteita kautta historian. Meitä on uhkailtu ja olemme olleet erilaisten interventioiden kohteina. Kontribuutioni paneeliin on reflektoida nykytilannetta tästä näkökulmasta. Haluan lisäksi muistuttaa, että niin Yhdysvalloilla, Venäjällä kuin Euroopalla on merkittävä rooli koloniaalisessa vallankäytössä.

ZAHRA EDALATI: Kiitän kutsusta tähän kiinnostavaan paneeliin ja mahdollisuudesta keskustella upeiden tutkijakollegoiden kanssa. Itse tutkin solidaarisuuden vaikutuksia ylijärjaisissa naisliikkeissä. Keskityn erityisesti naisten oikeuksia ajavaan aktivismiin kotimaassani Iranissa.

Vielä eilen mietin, etten ehkä ole kovinkaan relevantti tämän paneelin aihepiirin näkökulmasta. Sitten mieleni muuttui. Miksi? Voin selittää: Ensinnäkin olen relevantti, koska kotimaani Iran on Irakin ja Afganistanin naapurimaa. Ne molemmat ovat joutuneet ulkomaiden ja Yhdysvaltojen sotilaallisten interventioiden kohteiksi. Siinä missä kyseisiä interventioita on oikeutettu demokratialla ja ihmisoikeuksilla, tällä hetkellä Euroopan sisäistä konfliktia tarkastellaan hyvin erilaisesta näkökulmasta. Euroopan mantereella käytävä sota määritellään rikokseksi ihmisyyttä vastaan – mikä on totta – mutta herättää kysymyksen, miksi se käsitteellistetään niin eri tavalla kuin kaksi toisella mantereella vastikään käytyä sotaa.

Kun pohdin tämän paneelin osallistujia ja sen otsikkoa, myös toinen asia tulee mieleen. Vaikka olemme kotoisin eri maanosista, meidät sijoitetaan silti samaan laatikkoon – kategoriaan nimeltä ”globaali Etelä”. Katson, kuten monet muutkin tutkijat, että globaalin kehityksen käytännöt ja sanasto pohjautuvat rasismille ja kolonialismille. Ne rakentavat valheellisia hierarkioita valtioiden välille, pitävät joidenkin elämää arvokkaampana kuin toisten ja antavat mahdollisuuden joillekin ryhmille hyväksikäyttää, riistää ja alistaa toisia. Käsitteen ”globaali Etelä” kautta maita luokitellaan niiden vaurauden, inhimillisen kapasiteetin ja taitojen perusteella matalampiin ja korkeampiin luokkiin. Tällaisia kategorisointeja tulisi mielestäni välttää. Tämän paneelin osallistujat voidaan kuitenkin sijoittaa yhteen luokkaan: meidän kotimaidemme rajojen rikkomista tulkitaan hyvin eri tavalla verrattuna siihen, mitä nyt tapahtuu Euroopan sisällä.

Miten kommentoisit Ukrainan sotaa oman alueesi tai niin kutsutun globaalin Etelän näkökulmasta?

GUTU WAYESSA: Maailman eri alueet ovat yhä riippuvaisempia toisistaan, ja sen vuoksi eri paikoissa tapahtuvilla konflikteilla on yhä laajempia seurauksia. Vaikka Ukrainan sota kytkeytyy tiiviisti Eurooppaan, Euroopan unioniin ja Yhdysvaltoihin, on sitä tarkasteltava myös laajemmassa globaalin turvallisuuden ja rauhan viitekehyksessä.

Ukrainan sodassa on mitä suuremmissa määrin kyse huomiosta ja sen puutteesta. Siihen on kohdistunut huomattavasti enemmän kansainvälistä huomiota kuin globaalin Etelän konflikteihin. Ukrainan sodan alkaminen myös vähensi kiinnostusta globaalissa Etelässä käytäviä sotia kohtaan. En tarkoita, etteikö tuhoisan Ukrainan sodan pitäisi herättää kiinnostusta, mutta sen saaman huomion laajuus herättää monia kysymyksiä. Mitkä muut sodat, erityisesti globaalissa Etelässä, ovat saaneet yhtä paljon huomiota? Usein sodissa tapahtuu kansainvälisesti tunnustettuja hirmutekoja kuten kansanmurhia, sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan. Onko näillä kansainvälisillä rikoksilla samanlaisia seuraamuksia kaikilla maailman alueilla? Kiinnitetäänkö niihin yhtä paljon huomiota globaalissa Pohjoisessa kuin globaalissa Etelässä? Kun puhutaan rikoksista *ihmisyyttä* vastaan, taustaoletuksena on yleensä *universaali* ihmisuus. Vaikka sitä voikin pitää käsitteen ideaalisena määrittelytapana, väitän Ukrainan sodan osoittavan, että on olemassa ”ihmisyyksiä” (monikossa) ja ”ihmisyyttä” (yksikössä). Sil-

lä, että tietynlaisiin sotiin tai väkivaltaan keskitytään enemmän kuin toisiin – mitä tapahtuu myös globaalissa Etelässä – on laajempia vaikutuksia, ja niihin täytyy löytää ratkaisuja.

Toinen Ukrainan sodan seuraus – johon ei ole kovin paljon kiinnitetty huomiota – on, että se on normalisoinut sotaa ja väkivaltaa globaalissa Etelässä. En tarkoita tällä ainoastaan kansainvälisiä toimijoita globaalissa Pohjoisessa vaan myös Etelässä. Diktaattorit ja sodanlietsojat ovat käyttäneet Ukrainan sotaa hyväkseen turvautuessaan väkivaltaan poliittisten vaatimusten hiljentämiseksi sen sijaan, että pyrkisivät neuvottelujen ja dialogin kautta poliittisiin ratkaisuihin. Nämä diktaattorit ovat vedonneet Ukrainan sotaan yrittäessään normalisoida sotaa ja väkivaltaa omilla alueillaan.

BONN JUEGO: Pidän läheisyysperiaatetta tärkeänä tekijänä, koska se liittyy konfliktialueen sijaintiin ja turvallisuushkiin. Kun tarkastelee tiedontuotannon paikantuneisuutta, voi huomata, että niin Yhdysvaltojen kuin Euroopan hegemonista asemaa haastetaan. Olen jokseenkin ymmälläni siitä, miksi niin monet ihmiset, joista osa myös tutkijoita ja aktivisteja, ovat muuttaneet suhtautumistaan Natoon ja sotaan. Siihen voi vaikuttaa sodan läheisyys – ja Putin. Ilman Putinia olisi helpompaa vastustaa Natoa ja olla rauhanaktivisti.

Totuuden sanotaan olevan sodan ensimmäinen uhri. Vaikka korostan, että globaalin Etelän romantisoimista tulee välttää, tiedontuotanto on kuitenkin ollut jo hyvin pitkään eurokeskeistä ja perustunut metodologiseen nationalismiin. Tarvitsemme sille vaihtoehdoksi uudenlaista globaalia tai kosmopoliittista eetosta.

VIOLETA GUTIÉRRES-ZAMORA: Palattuani Meksikosta pari päivää sitten aloin pohtia, miten etäisyys ja läheisyys vaikuttavat näkemyksiimme. Meksikossa monet ihmiset kyselivät minulta Ukrainan sodasta, koska se tuntui heistä niin kaukaiselta. On syytä muistaa, että kahden viime vuosisadan aikana pohjoinen naapurimme on jatkuvasti puuttunut Latinalaisen Amerikan asioihin. Populaarissa mielikuvituksessa Venäjä puolestaan liitetään usein Neuvostoliittoon tai kommunismiin. Tämä miellelyhtymä kytkeytyi koronapandemian aikana siihen, että Venäjä lahjoitti rokotteita Meksikoon ja muihin sellaisiin maihin, jotka eivät saaneet niitä Euroopasta tai Yhdysvalloista niiden hamstratessa rokotteita omaan käyttöönsä. Se ilmeni myös Sputnik-rokotteeseen liittyvissä postauksissa ja meemeissä – Venäjää pidetään edelleenkin kommunistisena, sosialistisena valtiona. Sen vuoksi ei olekaan yllättävää, että populaarissa mielikuvituksessa, etenkin vasemmistopiireissä, Putinin propaganda levisi laajalti RTV:n kautta. Tämä saattaa kuulostaa oudolta, mutta sillä on historiallinen taustansa.

Samaan aikaan vaikuttaa siltä, että Ukraina suhtaudutaan myötämielisesti, koska se nähdään sotilaallisen intervention uhrina, kuten Meksikon ulkoasiainsihteerin sanoi tuomitessaan Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan. Kysymys sotilaallisesta liittoutumattomuudesta liittyy myös niin kutsuttuun Estradan doktriiniin. Meksikon hallitus ja alueen muut hallitukset ovat päättäneet pysyä puolueettomina ja olla osallistumatta Venäjän vastaisiin taloudellisiin pakotteisiin Euroopan ja Yhdysvaltojen vaatimuksista ja painostuksesta huolimatta. Meksiko ja Brasilia ovat myös ehdottaneet rauhansopimusta. On tärkeää muistaa, että Estradan doktriinin ansiosta Meksikon oli mahdollista ylläpitää suhteita Kuubaan kylmän sodan aikana.

ZAHRA EDALATI: Haluaisin muotoilla tämän kysymyksen uudelleen ja kysyä sen eri muodossa: Miten kommentoisit tätä sotaa iranilaisena tutkijana, joka asuu Suomessa? Siihen kysymykseen voin vastata, että minun ymmärtääkseni Iranin kansalaisten näkemykset Ukrainan sodasta poikkeavat huomattavasti Iranin hallituksen näkemyksestä. Iranin hallituksella, Venäjällä ja Kiinalla on kullakin oma paikkansa vallitsevassa maailmanjärjestyksessä, josta saamme tietoa median kautta, vaikka länsimaisen median tarjoama tieto onkin monella tapaa vinoutunutta.

Iranilaisena voin sanoa, että kansallisilla tarinoilla ja muistoilla on valtavan suuri vaikutus siihen, miten ilmiöihin reagoidaan. Venäjä/Neuvostoliitto miehitti Irania maailmansotien aikana, eikä venäläisten harjoittama väkivalta tule poistumaan iranilaisten kollektiivisesta muistista siitäkään huolimatta, että näitä muistoja pyritään Iranissa aktiivisesti häivyttämään. Neuvostoliitto on tavalla tai toisella vaikuttanut Iraniin koko sen historian ajan. Kun Venäjä/Neuvostoliitto miehitti Irania maailmansotien aikana, maassa koettiin kaksi suurta nälänhätää. Kaikki nämä historialliset tapahtumat ja kokemukset vaikuttavat niin minun kuin muidenkin iranilaisten käsityksiin Ukrainan sodasta, ja ne eroavat suuresti hallituksen ja instituutioiden virallisista näkemyksistä.

Pidän Ukrainan sotaa maailmanjärjestyksen koetinkivenä suhteessa sotaan ja sitä pakeneviin ihmisiin. Tämä sota tekee globaalia epätasa-arvoa ja epäoikeudenmukaisuutta näkyväksi. Luin jostakin erään saksalaisen poliitikon sanoneen, että Putin ei ymmärtänyt, että hänen toimiessaan samalla tavoin kuin Yhdysvallat teki Irakissa reaktiot olisivat hyvin erilaisia tapauksessa, jossa autoritaarinen imperiumi hyökkää demokraattista Itä-Euroopan valtiota vastaan. Sen vuoksi olen samoilla linjoilla syyrialaisien kanssa, kun he ihmettelevät, miksi maailma ei reagoinut yhtä aktiivisesti silloin, kun venäläiset hävittäjät pommittivat heidän kotejaan ja miksi syyrialaiset pakolaiset eivät saaneet osakseen samanlaista vieraanvaraisuutta.

Voitko kertoa ajankohtaisista konflikteihin ja kehitykseen liittyvistä asioista omalla alueellasi globaalissa Etelässä?

ZAHRA EDALATI: Monet maat ovat erittäin riippuvaisia Venäjän ja Ukrainan viljasta. Iranissa yksi tämän sodan sivuvaikutus on ollut, että ydinaseneuvottelut lännen kanssa ovat kariutuneet täysin. Pakotteet aiheuttavat jatkuvaa kärsimystä iranilaisille. Iranissa tammikuussa 2023 käydyissä ydinaseneuvotteluissa Venäjän neuvottelija Mikhail Ulyanov sanoi, ettei Venäjä voi osallistua sopimuksen täytäntöönpanoon Yhdysvaltojen asettamien pakotteiden vuoksi. Tällaiset diplomaattiset lausunnot tarkoittavat yhtä asiaa iranilaisille: Olemme edelleen pakotteiden alaisia! Kuten iranilainen tutkija Sima Shaksari (2020) on sanonut, monet iranilaiset ovat kuolleet ”oikeutetun tappamisen politiikan” tahallisenä tuloksena. Tämä on totta – kaikki todisteet puhuvat sen puolesta, että vuosia kestäneet kansainväliset sanktiot ovat tuhonneet iranilaisten kaikki normaalin elämän edellytykset.

Länsimaisen imperialismiin uhriksi joutuneiden maiden suhtautumiseen vaikuttavat vahvasti niin taloudelliset kuin historialliset ja poliittiset tekijät. Siksi esimerkiksi Afrikan valtioiden reaktiot Ukrainan sotaan ovat olleet niin erilaisia verrattuna Euroopan maihin.

VIOLETA GUTIÉRRES-ZAMORA: Monet ihmiset Meksikossa ja muualla Latinalaisessa Amerikassa kokevat Ukrainan sodan etäiseksi ilmiöksi, eivät ehkä niinkään inhimillisen kärsimyksen mutta sodan kulun ja sen tapahtumien näkökulmasta. Latinalaisessa Amerikassa on käynnissä monia vakavia sotilaallisia konflikteja, joiden seurauksena ihmisiä katoaa ja yhteisöt kokevat raakaa väkivaltaa niin maaseuduilla kuin kaupungeissa. Kaikki eivät suhtaudu tähän vakavasti, tai he saavat tietonsa Netflixin sarjoista. Ehkä vielä jonakin päivänä Ukrainan sotaakin seurataan samaan tapaan kuin Narcos-sarjaa (toivottavasti ei). Tämä on esimerkki siitä, mitä Sayak Valencia (2018) kutsuu ”Gore-kapitalismiksi”, uusliberalismin synnyttämäksi tuottoisaksi kuoleman bisnekseksi.

On totta, että järjestelmällinen väkivalta Meksikossa, Guatemalassa, El Salvadorissa, Nicaraguassa, Hondurasissa ja Kolumbiassa liittyy vahvasti huumeiden vastaiseen sotaan. Se on kuitenkin kytköksissä myös ekstraktivistiseen teollisuuteen, kuten kaivostoimintaan ja maanviljelyyn, sekä työvoiman hyväksikäyttöön ja prekarisaatioon esimerkiksi hikipajoissa (esp. *maquilas*), joiden perustamista Nafta-sopimus on helpottanut. Kun ekstraktivismia, järjestäytyneitä rikollisuutta ja niin kutsuttua huumeiden vastaista sota tarkastellaan ilmiönä, niiden väliset tiiviit yhteydet käyvät ilmi. Vaikka nämä konfliktit ovat erittäin merkittäviä Latinalaisessa Amerikassa, ei tule myöskään unohtaa niitä poliittisia konflikteja, jotka liittyvät äärioikeistolaisten ja konservatiivisten puolueiden ja hallitusten suosion kasvuun.

BONN JUEGO: Nationalismi on saanut yhä vahvempaa sijaa Aasiassa monien pitkäkestoisten konfliktien voimistumisen myötä. Esimerkiksi Intia on huolissaan siitä, että Yhdysvaltojen ja Euroopan Venäjälle asettamat pakotteet saattavat ajaa sitä yhä tiiviimpään yhteistyöhön Kiinan kanssa. Lisäksi maailma on unohtanut Myanmarin, joka oli aikoinaan kansainvälisen rauhan- ja kehitysyhteisön ”suosikki”. Samaan aikaan kun Yhdysvallat on saattanut suurimman osan ASEAN-maista Kiinan vaikutusvallan piiristä omaansa, Myanmarin sotilaallinen junta on vahvistanut liittolaisuuttaan Venäjän kanssa. Elämme järjestelmässä, jossa imperiumit kilpailevat keskenään samaan tapaan kuin maailmansotien aikana. Etelän valtioiden tulisi reagoida imperialismiin ja nationalismiin kuten Bandungissa vuonna 1955 – tarvitaan anti-imperialistinen ja vastahegemoninen liittouma. Dekolonisaatio tulee ymmärtää ”tulemisen prosessina”, ei ainoastaan olemisena. Historiallinen muutos on määrittelemätöntä ja avointa.

GUTU WAYESSA: Afrikan sarven alueella käydään akuutteja taisteluja. Etiopia on yksi Afrikan sarven valtioista, ja kuten mainitsin ensimmäisen kysymyksen yhteydessä, sillä on pitkäaikaista kokemusta valtion väkivallasta ja sisällissodista. Tällä hetkellä kymmenet erilaiset sotilaalliset joukot taistelevat Etiopian hallitusta vastaan. Ajankohtaisina esimerkkeinä voidaan mainita kaksi intensiivistä konfliktialuetta – Tigray ja Oromia. Kaksi vuotta kestäneen, valtavan humanitaarisen kriisin aiheuttaneen Tigrayn sodan katsotaan ”päättäneen” Etiopian hallituksen ja Tigrayn kansan vapautusrintaman TPLF:n (*Tigray People's Liberation Front*) väliseen rauhansopimukseen, joka solmittiin Pretoriassa, Etelä-Afrikassa 2.11.2022. Sotaan sekaantui ulkomaisia toimijoita, kuten Eritrean joukkoja. Marraskuussa 2020 alkaneessa sodassa kuoli satojatuhansia, joidenkin arvioiden mukaan jopa yli miljoona ihmistä. Belgialaisen Ghentin yliopiston tutkijoiden julkaiseman artikkelin mukaan (Green 2022) sotaan

osallistui noin 350 000–500 000 taistelijaa ja sen seurauksena kuoli 600 000 siviiliä. Artikkelin huomauttaa, että samaan aikaan kun kansainvälinen huomio kiinnittyi Putinin johtamaan sotaan Ukrainassa, Tigrayn kriisi oli maailman suurin konflikti. Ihmiset kärsivät nälkähädystä ja joutuivat seksuaalisen väkivallan ja monien muiden vakavien ihmisoikeusloukkausten uhreiksi. Tigrayn jälleenrakentaminen vaatii valtavia ponnisteluja materiaalien ja ei-materiaalien tuhojen korjaamiseksi.

Sota Oromiassa alkoi jo ennen Tigrayn konfliktia, ja se on muuttanut jatkuvasti muotoaan. Etiopian hallituksen ja Oromon vapautusarmeijan OLA:n (*Oromo Liberation Army*) välistä sotaa on käyty jo runsaat neljä vuotta. Samana päivänä, kun Tigrayn rauhansopimus solmittiin, Etiopian hallitus teki lennokki-iskun pieneen Bilan kaupunkiin, jossa vietin osan omasta lapsuudestani. Iskussa kuoli yli 60 siviiliä (Zelalem & Jelan 2022). Viikkoa myöhemmin 9.11.2022 tehdystä lennokki-iskusta Mendin kaupunkiin, jossa olen myös viettänyt osan lapsuudestani, kuoli kymmenittäin siviilejä. Nämä esimerkit osoittavat miten epävaikalla pohjalla rauha ja kehitys Etiopiassa ovat. Hallituksen informaatiosulun vuoksi Oromian alueelta ei ole mahdollista saada tarkkaa tietoa uhrien lukumäärästä, mutta vähintään kymmenien tuhansien siviilien on arvioitu kuolleen neljän viime vuoden aikana. On erittäin huolestuttavaa, että oikeudet poliittiset vaatimukset tukahdutetaan väkivallan avulla – mikä vain kasvattaa sotilaallisten joukkojen ja taistelijoiden määrää – ja että rauhanomaisia ratkaisuja aletaan etsiä vasta mielivaltaisen tuhoamisen jälkeen.

Tällä hetkellä Etiopiaa koettelevat moniulotteiset ja toistensa kanssa risteävät kriisit, joilla on sekä turvallisuuteen ja geopolitiikkaan liittyviä että yhteiskunnallisia ja taloudellisia ilmenemismuotoja. Etiopian on ratkaistava monia haasteita, jotta rauha voidaan saavuttaa ja maan kehittymistä tukea. Niillä alueilla, joilla sota on päättynyt, oikeudenmukaisuuteen ja jälleenrakennukseen liittyvät haasteet ovat moninaisia – niillä on sekä materiaalisia että ei-materiaalisia (infrastruktuuriin liittyviä, institutionaalisia, yhteiskunnallis-kulttuurisia ja psykologisia) ulottuvuuksia. Kestävän rauhan rakentamisessa on myös tärkeää ottaa huomioon, että valtion muodostamisen prosessi on edelleen kesken ja se on monella tapaa kiistanalainen.

Etiopian konflikteissa kamppaillaan niin erilaisista historian tulkinnoista, käynnissä olevien konfliktien määrittelyistä kuin tulevaisuuden visioista. Nykyhetken haasteet ja mahdollisuudet ovat kytköksissä historiallisiin ja poliittis-taloudellisiin olosuhteisiin, eikä tulevaisuutta voida rakentaa ottamatta niitä huomioon. Aktiivisena Etiopian politiikan seuraajana väitän, että kestävä rauha ja kehitystä ei ole mahdollista saavuttaa, ellei vakavien konfliktien ratkaisemista priorisoida.

Miten ja miksi suomalaisten tulisi mielestäsi välittää (enemmän) globaalin Etelän konflikteista?

VIOLETA GUTIÉRRES-ZAMORA: Kyse ei ole ainoastaan huomion lisäämisestä. On myös kriittisesti tarkasteltava, millaista tietoa tuotetaan ja välitetään. On huolestuttavaa, että journalistien ammatillisten periaatteiden vastaisesti jotkut mediat levittävät ennakkoluuloja ruokkivaa ja valheellista tietoa, mikä muokkaa asenteita tiettyjä maita ja niiden kansalaisia, erityisesti

maahanmuuttajia, kohtaan. Vinoutunut ja valheellinen tieto vaikuttavat siihen, miten suomalaiset näkevät maailman ja mitä esimerkiksi maahanmuuttajista tai turvapaikanhakijoista ajatellaan. Tietämättömyys ja välinpitämättömyys maailman konflikteista ja niiden syistä voivat johtaa stereotyyppioihin ja ennakkoluuloihin. Tällaisissa tilanteissa meillä tutkijoilla, mutta myös medialla ja toimittajilla on merkittävä rooli – tietoa tulee etsiä monipuolisista lähteistä ja sitä tulee tarkastella monista eri näkökulmista.

ZAHRA EDALATI: Välittää? Nähdäkseni välittäminen voidaan ymmärtää monella eri tavalla. Itselleni se voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kotimaatani ei enää määriteltäisi kolonialistisesti. Valitettavan usein välittäminen tarkoittaa jonkinlaista interventiota. Jos sillä tarkoitetaan esimerkiksi erilaisista taustoista tulevien ihmisten ja humanitaaristen näkökulmien huomioimista, siinä tapauksessa arvostan sitä kyllä. Olen erittäin ilahtunut siitä, että Maahanmuuttovirasto (Migri) on päivittänyt afganistanilaisia turvapaikanhakijoita koskevaa ohjeistustaan. Uusien sääntöjen mukaan kaikille afganistanilaisille naisille ja tytöille on myönnettävä pakolaisstatus. Uudessa ohjeistuksessa myös vähemmistöön kuuluvat shiilaiset hazarat otetaan paremmin huomioon. Mielestäni tämä on myönteinen esimerkki välittämisestä. Välittämisen pitäisi lähteä liikkeelle tällaisista muutoksista, sen pitäisi näkyä rajoilla ja siinä, miten Migrin viranomaiset arvioivat hakemuksia.

Tutkijoina me voimme välittää tutkimukseen osallistuvista henkilöistä, ryhmistä ja yhteisöistä. He eivät ole dataa; he ovat ihmisiä. Meidän on oltava hyvin huolellisia sen suhteen, mitä kirjoitamme heistä. Emme ehkä kykene muuttamaan vallitsevia mediadiskursseja ja niiden sävyjä, mutta voimme käyttää valtaa kappaleissa ja lauseissa, joita kirjoitamme päivittäin akateemisissa töissämme.

GUTU WAYESSA: Maailman eri alueet ovat yhä tiiviimmin keskenään kytköksissä, joten globaalilla Etelällä on yhä enemmän merkitystä Suomelle ja suomalaisille. Suomalaisten tulisi olla kiinnostuneita globaalien Etelän konflikteista niin omien kansallisten intressiensä vuoksi kuin ”jaettuun ihmisyyteen” perustuvista moraalisisista, altruistisista syistä. Tällaiseen arvo-maailmaan liittyy vastuu omista ja yhteisistä intresseistä ja se, että sitoudutaan rakentamaan parempaa maailmaa. Toivon, että Suomi ottaisi globaalien Etelän konfliktien ratkaisemisessa aktiivisemmän roolin. Yksi kiireellisimmistä tehtävistä koskee Etiopian hallituksen ja OLA:n välisiä rauhanneuvotteluja. Vaikka Suomi yrittää etsiä ratkaisuja sotivien osapuolten välille osana Euroopan unionia, se voi edistää niitä myös bilateraalisesti globaalien Etelän maiden kanssa.

Rauhantutkija Johan Galtungin mukaan onnistunut rauhanvälittäminen vaatii syvällistä ja laaja-alaista konfliktien ja niiden taustojen ymmärtämistä, oikeutettujen vaatimusten tunnistamista sovittujen kriteerien pohjalta ja niiden pohjalta neuvoteltavaa ratkaisua (UCTV 2010). Suomi voi jatkaa vuoden 2008 Nobelin rauhanpalkinnon saajan, presidentti Martti Ahtisaaren työtä vahvistaessaan rooliaan kestävästä rauhaa, vakautta ja kehitystä rakentavana rauhanvälittäjänä globaalissa Etelässä.

BONN JUEGO: Haluan rohkaista myös suomalaisia kollegoitani ja kehitystutkijoita pohtimaan tätä kysymystä vakavasti omassa työssään. Äärioikeiston, nationalismin ja populismin pit-

kään kestänyt ja lujittunut suosio uhkaa kansainvälisyyden periaatetta kehitysyhteistyössä. Kehitykseen liittyvää kommunikaatiota ei juurikaan harjoiteta nykyisin. Sen tavoitteena ei ole ainoastaan tiedon välittäminen ja tietoisuuden lisääminen kehittyvien maiden kehityskysymysten globaalista luonteesta vaan myös lahjoittajamaiden kansalaisten käyttäytymisen muuttaminen niin, että ne tukisivat globaalin vastuun, historiallisen oikeudenmukaisuuden ja solidaarisuuden toteutumista.

Meidän tulee myös kannustaa opiskelijoitamme kyseenalaistamaan nationalismia ja sisäänpäin käpertymistä. Heitä tulee rohkaista solidaarisuuteen niin identiteettipolitiikkaan pohjautuvia uusia yhteiskunnallisia liikkeitä kuin vanhempia liikkeitä, kuten työväenliikettä ja rauhanliikettä, kohtaan.

Lähteet

- Green, Mark A. (2022): "Ukraine understandably in focus, but Ethiopia's Tigray conflict is world's largest". *Stubborn Things, A Blog of the Wilson Center*, 22.10.2022. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/ukraine-understandably-focus-ethiopia-tigray-conflict-worlds-largest>, 27.4.2023.
- Gutiérrez-Zamora, Violeta (2021): "The coloniality of neoliberal biopolitics: Mainstreaming gender in community forestry in Oaxaca, Mexico". *Geoforum*, 126, 139–149.
- Gutiérrez-Zamora, Violeta (2023): *Interweaving environmentalities in the heart of mountains: Community forestry in the Sierra Sur of Oaxaca, Mexico*. Väitöskirja. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Gutiérrez-Zamora, Violeta & Mara Hernández Estrada (2020): "Responsibilization and state territorialization: Governing socio-territorial conflicts in community forestry in Mexico". *Forest Policy and Economics*, 116, 102188. DOI: 10.1016/j.forpol.2020.102188.
- Juego, Bonn (2008): "Securitization against democratization: War on terrorism, authoritarian liberalism, and neo-liberalism in post-9/11 Southeast Asia". Teoksessa: K. Brockmann, H. B. Hauck & S. Reigeluth (toim.) *From conflict to regional stability: Linking security and development*. Berliini: German Council on Foreign Relations, 71–81.
- Shakhsari, Sima (2020): *Politics of rightful killing: Civil society, gender, and sexuality in Weblogistan*. Durham: Duke University Press.
- UCTV (2010): *Breaking the cycle of violent conflict with Johan Galtung*. YouTube-video. University of California Television. <https://www.youtube.com/watch?v=16YiLqftppo>, 27.4.2023.
- Valencia, Sayak (2018): *Gore capitalism*. South Pasadena: Semiotext.
- Wayessa, Gutu (2021): "State building and development in Ethiopia: From 'developmental state' to 'prosperity' model". *Northeast African Studies*, 21(2), 83–116.
- Wayessa, Gutu (2022): "Environmental (in)justices of land leases in Ethiopia: Premises, promises, and lived realities". *World Development Perspectives*, 28. DOI: 10.1016/j.wdp.2022.100464.
- Zelalem, Zecharias & Bileh Jelan (2022): "Evidence of drone strikes inside civilian areas in Ethiopia". *New Lines Magazine*, 26.10.2022. <https://newlinesmag.com/reportage/evidence-of-drone-strikes-against-civilian-areas-in-ethiopia/>, 27.4.2023.